

Jaana Laakso
VAIVAIKAKAN KIRJE

Lämmin tervehdys lähimmäiset!

Tunnethan minut? Olen maan ainut puinen vaivaisakka (nätimmin sanottuna vaivaistytö), ja asun tapulin reunalla oman katon alla. Siitä paikasta olen katsellut Soinia vuodesta 1854. Yläpuolellani olevassa kyltissä lukee: "Joka köyhää armahtaa, hän lainaa Herralle". Kerään köyhiä armahtavien ihmisten kolikot, teen näin köyhäinavustusta.

Kirkkoraati tilasi vaivaistukin joulukuussa 1853 ja seuraavana vuonna lehtimäkeläinen Matti Taipale minut veisti. En tiedä oliko akkauteni yksin Matin päätös, mutta akka minusta tuli. Matti ei kertonut ajatuksiaan, hartaasti hyräillen hän vain veisti puuhun näkemänsä naisen. Hintani oli viisi hopearuplaa, ja samaan maksuun kuuluivat maalaus ja katos. Viisi hopearuplaa ei ole iso raha paitsi jos rahaa ei ole. Ilman kattoa olisi surkea työtä tehdä. Kuka viitsii seisoa sateesta toiseen niin kuin aidantolppa? Kotini on pieni, mutta kaunis. Kämppäni nurkkalaudat ovat vaaleanpunaiset kuten tapulissa ja kirkossakin, siis tyyliin sopivat. Pituutta minulla on vähän päälle puolitoista metriä, painoni on yksityisasiani. Hoikka olen enkä liikaa kuluta. Minulla on siniset silmät, hymyttömän työn vakavoittama naama, tumma tukka ja hameen päällä essu. Matti teki siistin kestokampauksen, eikä minun tarvitse koskaan huolehtia siitä onko tukka hyvin. Matti kuoli valmistumiseni jälkeisenä syksynä, ja se oli minulle suru-uutinen. Totta kai sellaiseen kiintyy joka toisen tekee, Matti oli minulle oma isä. Jäin siis Matin ainokaiseksi vaivaisihmiseksi, mutta kyllä Matilla olisi ollut taitoa veistää meitä monta lisää, hän oli oikea taiteilijamies. Matin kuoltua minulla ei ollut mitään siteitä Lehtimäkeen ja se juurrutti minut soinilaiseksi. Luulin vuosia, ettei maailmassa muuta olekaan kuin Lehtimäki ja Soini.

Joku kirjailija sanoi, että Pohjanmaalla kaikki viisus asuu vanhoissa akoissa. Tämän lauseen tunnustan mielelläni omakseni. Kirjoja en ole lukenut, olen kouluja käymätön niin kuin moni muukin vaivainen. Milloin minä lukemaan olisin ehtinyt, ikäni olen ollut töissä. Akkaviisaudesta kuulin hienosti pukeutuneelta naiselta, joka antoi minulle kaksi markkaa. Ei kuulemma ollut enempää kolikoita, vain paperirahaa eikä hän sitä hennonut antaa. Akkojen viisus on vanhaa ja syvää, niin minä uskon. Tunneälyä ja toisen huomioimistaitoa minulla on. Niitä vaaditaan työssäni: läsnä elämisessä ja heikon auttamisessa.

Olen vertauskuva köyhälle ja maailman mammonasta osattomalle ihmiskurjalle. Vähävarainen olen itsekkin, en omista kuin vaatteeni ja paikkani tapulin kyljessä. Mitäpä muuta tarvitsen: en siis ole köyhä koska en enempää ole vailla.

Ei ihminen paljoa tarvitse, mutta kaikilla ei ole edes sitä vähintä. Pulaa voi olla niin leivästä, juomasta, Sanasta tai lähimmäisen käsistä. Olen ollut silminnäkijänä monen kurjuuden edessä. Olen nähnyt laskemattoman monta vaivaista: kirkkomaahan siunattuja ihmisparkoja, nälkään, tauteihin ja sotaan menehtyneitä. Voi, voi, raskasta on ajatella menetettyjä sankarivainajia! Nuoria, hyviä miehiä, jotka antoivat itsensä isänmaan vuoksi. Ja niitä pikkuisia isättömiä orpoja, kyyneleet tulevat puuposkilleni kun muistot, joita aikakaan ei syö pois, palaavat mieleeni.

Jokaisella ajalla on köyhät ja heikot, niin Vapahtaja sanoi, myös tällä ajalla joka meillä nyt on.

Elämäkurjuus yhä yleistyy, ihmisillä on ruokaa ja vaatteita, mutta onnea eivät ruoka ja vaatteet tuo. Mistä ihminen tulee tyytyväiseksi, sitä minä ihmettelen.

Tasainenkaan elämä ei ole aina tasaista, joskus voi tulla lähtö. Tulipalo, hävitys tai varkaus tietenkin

kummittelee mielessä. Pahaa on minullekin tehty. Käsi varastettiin mutta sain sen takaisin. Lupasin varkaalle vaieta rikoksesta jos saisin pitää muut osani. Siksi en kerro käsivarkaudesta sen tarkemmin.

Maailmaa on monta akanmittaa joka suuntaan. Olen kuullut paikoista Amerikkaa myöten, mutta en koskaan ole muualla asunut kuin kotonani. Nyt tiedän enemmän, olen ollut reissussa! Olisi hyvä jokaisen edes kerran käydä jossain muualla, voisi elämisen mittasuhteet asettua maisemaan tarkemmin kuin samassa paikassa ikänsä asuneella. Osaa arvostaa sitä mitä on ja sitä mitä ei ole.

Loppusyksyllä 2000 seikkailin kun minut rahdattiin Seinäjoen maakuntamuseoon vaivaisukkonäyttelyyn. Ei se mikään akanryöstö ollut vaan rovestin luvalla minä matkaan lähdin. Rovasti kävi luonani ja sain sanottua soinilaisille terveisiä ennen joulua. Matka jatkui Seinäjoelta Helsinkiin, rakennustaiteen museoon kevääksi. Sieltä pääsin kotiin. Voi jalkojeni kepeyttä kun astuin taas omaan kirkkopihan. Koti-ikävän kanssa matkaan

lähdin ja matkaa tein. Oli puhetta myös ulkomaareissusta Skotlantiin. Edinburgh on kuulemma kiinnostunut vaivaisukoista, ties miksi. Ainoana tyttönä minulla on etuoikeus näyttelykiertueen matkalippuihin. Minua arveluttaa tuo Skotlannin keikka, koska siellä on pahasti levinnyt suu- ja sorkkatauti. Hulluja lehmiäkin sielläpäin tavataan. En missään tapauksessa tahtoisi tuoda noita tauteja Soiniin, enhän tahdo kurjuutta lisätä vaan taistella sitä vastaan. Toisaalta minulla on pieni todennäköisyys jalkautua mihinkään tauteja levittelemään.

Seinäjoella näyttelyssä oli mukana kolmekymmentäneljä ukkoa. Ensimmäisen kerran puinen vaivaisammattikunta kohtasi ja puhuimme perin pohjin työoloista, toimenkuvasta, työn arvostuksesta, vanhuuden uhkista ja köyhien asiasta.

Meitä on moneen lähtöön, meitäkin, Hauhon yli 300 vuotta vanhasta, halkipäisestä (haava tuli venäläisen sotilaan sapelistä) Bartimeuksesta uusiin ukkoihin, jotka eivät vaivoista paljoa vielä tiedä, mutta aikaa myöten tulevat kyllä tietämään. Suomessa on ollut 150 ukkoa, mutta nyt on hengissä enää 107 ja minä. Osa ukoista on kehnossa kunnossa, minua sääliittää heidän surkeutensa. Vaikka olemme vähään tyytyväisiä, tarvitsemme hiukan huolenpitoa ja kunnioitusta. Maalit ja katot on pidettävä kunnossa, kaikenlaiselle ilkivallalle on tehtävä loppu. Monilukuiset ryöstöt, kivitykset, asuinsijalta karkotukset ja heitteillejätöt vainoavat meitä vaikka emme mitään pahaa ole ihmiselle tehneet.

Yleensä olimme päivällä hiljaa kun ihmiset käyskentelivät museon käytävillä mutta öisin paransimme maailmaa, pidimme paneelikeskusteluja ja seminaareja. Annoin naisnäkökulmaa ja tuntui mukavalle kun huomataan ja välitetään. Puisevia vanhojen vaivaisten jutut olivat, mutta mitä voi odottaa joukolta jalkapuolia puu-ukkoja?

Katselen paikaltani kanssakulkijoita. Menopelit ovat muuttuneet minun elinaikanani rajusti. Hevoset tunsin nimeltä, mutta noita autokoneita en opi koskaan. Aikamoinen rinki pyörii liikenneympyrässä, en ympyränkiertämisen kiireestä ymmärrä mitään. Mutta sitä on hupaista katsella sivusilmällä.

Minun näkökulmastani liikenne on kaksisuuntaista: ne jotka menevät Lintuharjuun hautausmaalle päin ja ne jotka tulevat Lintuharjusta päin. Niin kulkee ihmistenkin elämä, joko hautaan tai elämään päin. Eikä ole salaisuus: yhtä aikaa kumpaankin suuntaan.

Vaikka olen muodoltani ihmisen kaltainen, olen kuitenkin vain liikkumaton veistos. Ihmisen elämä on arvoitus. Millaista on nukkua lakanoissa tai heittää talviturkki järveen, entä hampaan kolotus tai uusien perunoiden maku? lankaikkisesti minua hämmästyttää kaiken epätoivon keskellä ihmisen lämpö toista ihmistä kohtaan. Itse en ole sellaista läheisyyttä koskaan kokenut. Ehkä jotakin kosiskelua sain vaivaisukoilta, mutta luulen, ettei se ole aivan sama asia. En löytänyt rakasta itselleni, yksin jatkan päiväni eteenpäin.

Arkinen aherrus on ihmiselle parasta, ja sunnuntain lepo aina ajallaan. Niin minä ajattelen. Tavallaan olen osa-aikaeläkkeellä. Entisaikoina kolikot kilahtivat jokainen tosi tarpeeseen. Nykyään olen sellainen viehättävä yksityiskohta kirkkomaalla. Turistit minua käyvät katsomassa liiankin likeltä ja lapsia kehoitetaan kolikoita antamaan. Ennen oli vaivaisia sankkoina joukkoina, nyt huomattavasti vähemmän, hekin poissa ihmisten silmistä sijoitettuin. Antelijoiden ihmisten joukko pysyy liian harvana ajasta aikaan.

Näkökulmani elämänmenoon on tietenkä kapea-alainen mutta pitkäikäinen. Lähinnä tuijotan ketä kirkonmäellä liikkuu ja kuka tapulissa makaa. Loppu onkin ihmiselle kaikkein parasta: maallisen elämänsä luovuttanut ihmisparka pääsee vihdoinkin ihanaan lepoon. Ja saa vielä kauniit kukkalaitteet hautansa peitteeksi. Oi jospa joskus pääsisin hautausmaalle! Miten monta tuttua naista, miestä ja lasta siellä odottaa ylösnousemuksen uutta aamua.

Keväällä kirkkopiha puhkeaa elämään. Koivut ja lehtikuuset saavat uudet vaatteet. Kevään valo antaa ihmiselle toivoa ja voimaa. Kesä tuo uusia kasvoja kirkonnurkille. Kuin kukannuppuja ovat rippilapset aikuisuuden ovella. Maailman tuuliin toivon heille uskosta tuulensuojaa. Saan riemurinnoin tuijotella hääpareja, toivotan heille onnea yhteiselämän ihanuuteen ja vaivaan. Vanhan naisen sisikunta herkistyy aran onnen edessä, mutta rehellisyyden nimissä hääparit ovat nykyään niin kokeneen rohkeita, että tuoreita pareja näkee harvoin. Toivon ruusuja riitaan, ettei kallisarvoinen rakkaus palellu ensimmäiseen hallaan. Ja lentäisi haikara jokaisen pariskunnan tupaan, ei jäisi sylejä lasta vaille ja tulisi lisää pikkuväkeä, seurakuntaan kastettavia. Sillä tavalla riittäisi tulevaisuudessakin kirkkokansaa.

Kirkonmäelle kulkeva väki mummoutuu ja kuulemma sama ilmiö ravistelee pikkukuntia laajasti. Nuori väki pakenee kasvupaikoille. Mitä pakenevat ja pelkäävät? Isompi elämä tuntuu olevan muualla. Ja mentävä on jos ei menemättä voi olla. Ihmiset pelkäävät kylien kuihtumista, mutta mihin maisema katoaa maailmankartalta? Luoja on luvannut, ettei maa katoa minnekään ennen aikojen loppua. Muuttuu maisema tietenkä, mutta mikäpä ei maailmassa muutu. Huoli ja murhe asuvat ihmisen sisuksissa hänen jokaisena elinpäivänään. Se ei muutu vaikka maailma muuttuu.

Moni voi luulla, että olen kokonaan jäykkä ja puiseva. Että elämäkatsomukseni perustuu pelkästään ulkoisiin seikkoihin ja aistimuksiin. Niin kuin: milloin pappilan lehtikuusiin puhkeavat neulaset tai miten kova pakkonen paukkuu helmoissa. Kuitenkin minä omistan herkäät tunteet. Tunnen lähimmäisteni yksinäisyyden. Huomaan valon kaipuun ja armon tarpeen. Valosta sanon sen, että menkää pihamaalle ja olkaa kauan, piha täyttyy valolla harmaimpanakin marraskuun päivänä. Jos vain on silmät erottaa valo pimeydestä. Minä näen miten kirkon risti säteilee armon valoa yli kirkkopihan, valo hohkaa sankarihautausmaan leijonien kupeisiin ja kulkee jokaisen hautakiven yli koivun oksille ja korkeuksiin. Se hetki jos mikä on minun kiitosvirteni.

Tahdon siunata teitä! Kaikki soinilaiset ovat lähimmäisiäni ja minulle rakkaita. Soinilaisuus ei ole kiinni jalkojen sijaintipaikasta, vaan siitä ovatko jalat soinilaiset vai eivät. Kenen sydän on juurtunut kotikuntaan kasvaa soinilaisena maan äärissäkin.

Toinen ei saa olla toiselle ylimielinen, kukaan ei ole toista parempi. Mutta ei alimielisyydestäkään konstiksi ole, ei kenenkään tarvitse madella vaikka pieni olisikin. Soinilaisella sisulla eteenpäin!

Ääneti minä siunaan jokaista vauvasta ikäloppuun akkaan ja ukkoon, heitä jotka askeltavat kirkkoon ja kirkosta kotiin ja maailmalle. Toivon, että he muistavat kuka heidät on tehnyt, mistä ovat kotoisin ja missä on ihmisen koti. Ihmiset antavat Soinille sydämensykkeen, kädenpuristuksen, ajatukset ja askeleenmitan, he jokainen. Ilman ihmisiä on vain maata ja metsää.

Maailmalla ollessani kaipasin Soinin kirkon tapulia, omaa pikkuista kotiani siinä. Vaikka olen vain vähäinen, en osaani vaihtaisi pois Luojan taivaan alla. Nöyrästi tahdon työtäni jatkaa ja tehdä. Kun tuulee lustoihin ja ytimiin, silloinkin olen vartiopaikallani uskollisena palvelijana, samaa lujutusta tahdon teillekin toivottaa.

Lopetan nyt tämän kirjeen.

Jätän teidät Herran huomioon, tervehditään kun tavataan.

Jaakon päivänä 2001

Vaivaisakka